

בנאות דשא

פרשת שמות תשפ"א - גליון ל"ח

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

יסוד קיום בג"י כשגבדלים מהארציות

בפרשתו נאמרה התחלת הגאולה, שאמר השי"ת למשה רבינו ע"ה **לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו' פקוד פקדתי אתכם וגו' ושמעו לקולך'** (ג, יז-יח). ומבאר רש"י שבני ישראל ודאי יקבלו את דברי משה רבינו ע"ה, כי סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף, שבלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר 'ואלקים פקוד יפקוד אתכם', יוסף אמר להם 'פקוד יפקוד אלקים אתכם'. ונודע הקושיא דאם סימן זה מסור בידם, א"כ הלא יוכל לבוא גם מי שאינו הגואל האמיתי, ויאמר להם 'פקוד פקדתי', וא"כ סוד ויסוד הגאולה אין בטוחים בה.

אלא ביאור הדבר כמבואר **מרבתינו זי"ע** דהמכוון ב'פקוד פקדתי' היינו לעורר געגועים בלבבות בני ישראל, שהגואל האמיתי יעורר את לבם להכיר שאין מקומם בין האומות, ובאמירת 'פקוד פקדתי' יזעזע וישנה את מבטם ומחשבתם, וזה לא יכול שום בדאי או נביא שקר להחזיר בהם, רק משה רבינו ע"ה - הגואל האמיתי, כשאמר 'פקוד פקדתי' פעל כדיבורו שיבינו שהם בגלות, ושלא יסבלו את הגלות. ולכן בזה ידעו כי פקד ה' את בני ישראל, כי ע"י ידיעה והרגשה זו באה אח"כ הגאולה (עי' המובא בעבד"ד ח"ב עמ' שמא הערה ב). ובעומק נוסף, דהתגלות התשוקה והגעגועים בלבבות בני ישראל, לא יתכן רק כאשר בני ישראל אינם טבועים בתוך ערות הארץ, וזה מרומז וטמון בלשון 'פקידה', דהנה נחלקו האמוראים בגמרא (פסחים לג:) אי משקין מי יבלע בליע או מפקד פקיד, דהיינו כשסוחטים ענבים ויוצא מהם יין, האם אחרי הסחיטה זוהי מציאות חדשה שנוצרה ע"י הסחיטה, כי מקודם לכן היו המשקין בלועין בפרי ואוכל כמותו, או שגם עד עתה לא היו המשקין חלק מהפרי, אלא מופקדים בפרי, כדבר נפרד מהפרי בתוך דבר אחר, ועתה יצאו לחוץ [ונפק"מ לטמא מת שנוגע בענבים, האם נחשב שנגיעתו היה גם ביין שבפנים, וכשנסחט היין טמא או לא]. וזה מה שעוררם

הגואל האמיתי, לא להיות מיבלע בליע בין האומות, אלא מפקד פקיד כמשקין שבתוך הכוס, שהם דבר נפרד בפני עצמם.

והדברים נוגעים לכל הדורות, וכדאיאתא בספה"ק שגלות מצרים היא שורש כל הגלויות, וגאולת מצרים היא שורש כל הגאולות. ואין המכוון דווקא גלות כפשוטה, אלא בעיקר גלות הנשמה, היורדת מעולם העליון מתחת כסא הכבוד אל העולם הזה הגשמי, שבו נסתר ומכוסה כבודו ית'. ויש לנו ללמוד מזה שבכל גלות, בין הגלות הכללי ובין הגלות הפרטי, על האדם להיזהר לא לשקוע ולהרגיש טוב בתוך הגלות, אלא להיות בבחינת 'מפקד פקיד', ולזכור שאנו מופקדים כאן, ואין הקביעות שלנו כאן בעולם הזה החומרי.

וגלות זו של הרגשת מיבלע בליע בין האומות, קיימת גם היום, אנו חיים בעולם שכולו חומריות, האויר מגושם ביותר, על כל צעד ושעל נתקלים רק בחומר עב, והיצר הרע מפתה את האדם עד כדי שמרגיש טוב עם זה, אמנם אנחנו לא מרגישים את הוזהא, אבל הנשמה נחנקת. כי העולם הזה מלא בגשמיות ודברים המושכים לרע, ויש להישמר ביותר שלא לעסוק בעניני עוה"ז כי אם כשיעור הנצרך, ועל האדם להיזהר להיות רק 'מפקד פקיד', להיות מופרש ומובדל מגשמיות, לא להיבלע תוך הבלי העוה"ז להיות חלק אחד עמהם, אלא לעשותם כלאחר יד. ונטמן גם ברזו בפסוק 'וידעת כי שלום אהלך' 'ופקדת' נוך ולא תחטא' (איוב ה, כד). וידועים דברי הרמ"א (או"ח ס"ה) בפירוש נוסח הברכה 'ומפליא לעשות', דקאי על קשירת הרוחניות בגשמיות שהוא פלא גדול. ויש להוסיף ד'מפליא' הוא ג"כ מלשון הפרשה העבדה, כמו 'איש כי יפליא' (נשא ו, ב), כי חבל אף שהרוחניות שבאדם קשורה לגשמיות שבו ותלויה בה, עליו לראות שתהיה הפרשה והבדלה ביניהם, לא להיות שקוע בגשמיות. (עבד"ד ח"א עמ' יז ועמ' כא וח"ב עמ' שמא)

פקידה - התחלת הגאולה

אייתא בגמרא (מגילה ב.) 'קשו קראי אהודי, כתיב (ירמיה כט.) 'מלאות בבל' וכתיב (דניאל ט, ב) 'לחרבות ירושלים', אמר רבא לפקידה וכו' (עיי' רש"י ומהרש"א ח"א), ופירש **כ"ק אאו"ל** (פני מנחם ויק"פ עמ' רמט) לפי מה שפירש **הרה"ק מקאצק זי"ע** ש'פקוד' לשון געגועים (עי' המובא בעבד"ד ח"ב עמ' שמא הערה ב), והמכוון כי **הצפייה והגעגוע הוא עצמו יסוד ושורש לגאולה העתידה לבוא**. ויש להוסיף שזה טמון ברמ"ז בלשון רש"י (ר"ה ל, סוכה מא. ד"ה אי נמי) דמקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, יכול להיות גם בשבת וביו"ט ובלילה. שהזכיר רש"י דייקא לשון זה 'שאנו מצפין', כי **הצפייה והגעגוע הוא הגורם שזוכה שיבא בנוי ומשוכלל משמיא**. וזה המכוון במה דאיתא בגמרא (ביק"ס:) אמר הקב"ה אני עתיד לבנותה באש, שהבנין דלעתיד יבאש אותה עתיד לבנותה - יהיה ע"י התעוררות ההתלהבות של בני ישראל להידיב בו ית'.

(שו"ב"ס תשע"ג - עבד"ד עמ' שמא הערה ב)

כשיהודי עושה את שלו - משמיא מסייעין בידו

ו'תרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה' (ב, ה), ופירש רש"י 'את אמתה - את ידה, ונשתרבה אמתה אמות הרבה', בשם **הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע** דצ"ע איך עלה על דעתה לשלוח ידה לתיבה, וכי ידעה שיעשה לה נס גדול כזה. אך יש ללמוד מכאן **שלא לנמוג אדם את עצמו בשום מעשה טוב**, אף שיראה מראש שלא יעלה בידו להגיע עדי תכליתו. כי השי"ת יעזרה לברך על המוגמר, וכמ"ש חז"ל המתחיל במצוה אומרים לו גמור. וכן כאן, היא עשתה את שלה לשלוח ידה, על כל פנים אמה אחת, ונעשה לה נס שנשתרבה אמות הרבה.

(דבש וחלב בפרשתו, ע"י פרדס יוסף)

ובשפתי צדיק מוסיף לזה דברי החידושי הרי"מ זי"ע על המדרש ברבי חנינא בן דוסא שאמר הכל מעלין לירושלים נדרים ונדבות, ואני איני מעלה כלום, מצא אבן אחת סיתתה וזכרמה וכו', אמרו לו דומה שמלאכי השת' העלו אבן לירושלים, שאף שעל פי דרך הטבע לא היה לו מבוא איך יעלה, מכל מקום **בגודל התלהבות התשוקה עשה מה שבאפשרותו לו לעשות**, והשאר מסייעין משמים. וכן לכל הרוצה באמת לעבוד השי"ת אחר שמייעזר בכל יכולתו מסייעים משמים.

(שפתי צדיק אות יד)

והרבי הבית ישראל זי"ע היה חוזר רבות על הנ"ל, והיה מוסיף, ומה בגוי כן, ק"ו ביהודי. והיה מדגיש **דעל האדם לעשות מה שבידו**, וכמו בתיה שהושיטה את אמתה, וכן אצל רבי חנינא בן דוסא אמרו 'ובלבד שתתן ידך ואצבעך עמנו', אפילו שבצעם מה הוא כבר יכול לעזור לחששה מלאכים, אלא שהעיקר הוא שאם האדם מתחיל משהו, אז כבר עוזרים לו.

(מקור' תשל"ג תשל"ה תשל"ו, ולי' שחז"מ"ס תשל"ה)

זכרנו בעת המלחמה, כשהמצב כבר היה קשה מאד, ויהודים היו זקוקים לעזרה ולא היה ביכולת לסייע להם, ואמר **כ"ק אאו"ל [האמרי אמת זי"ע]** שמבטיח למדים שבכל מצב שהוא, גם כאשר היכולת לסייע נראה רחוק, **נצרך להושיט יד ולנסות לסייע איש לרעהו**, שהרי מה הוא אמינא היה לה להגיע עם ידה עד לתיבה, אלא מכאן הלימוד שהאדם צריך לעשות כל אשר ביכולתו, ואחר כך מסייעין מן השמים, לקל גומר עלי.

(לב שמחה אמרים עמ' 140)

כ"ק אאו"ל [האמרי אמת זי"ע] אמר מניין ידעה בתיה שיהיה לה נס, אלא הלימוד מכאן **שאין צריך להיבהל, כי האדם מצידו צריך לעשות**, ונשתרבה ידה שישים אמה, וכן אתה מוצא ב'שיני רשעים שברת' (תהלים ג, ח) - 'שרבבתי, שישים אמה (מגילה טו: סוטה יב:), לשבור שיני הרשעים, שן יש הגאון להזיקה (ביק"ב), לשבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל (ביק"ב:), עבדי הם - שטרי קודם, עבדי ה' ולא עבדי פרעה (מגילה יד:), ואף מה שכבר נפל בידם, בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה (מכות ב, ז), שאפשר לחזור ולהוציא את כל הניצוצות.

(פני מנחם עמ' יא)

הרה"ח ר' לייבל קוטנר ז"ל סיפר שפעם אחת בשנות המלחמה, בהיותו במחנות העבודה נתקלקלה המכונה אשר לפניו, והממונה עליו ימ"ש פקד עליו לתקנה, אמר לו ר' לייבל כי לתקן זאת צריך מומחה, צעק עליו הרשע ימ"ש **'ביסטו יודע - קאנסטו'**, אם יהודי הנך - יכול אתה, בלית ברירה התיישב בדעתו והתבונן במכונה ובי"ה הצליח לתקנה. לימים סיפר זאת ר' לייבל, והוסיף דידוע **מהבעש"ט ותלמידיו זי"ע** שכל דבר שאדם רואה ושומע, אפילו מגוי רשע הוא בכדי ללמוד ממנו לעבודת ה', וממעשה זה היה לו חיזוק גדול במשך כל שנות המלחמה ולאחריה, וחיוק ועודד בזה גם לאחרים, **שמתמיד ביד האדם להתעלות ממצבו**, אפילו אם לעיני בשר נראה לו שאין ביכולתו, אין דבר העומד בפני הרצון - **ביסטו יודע קאנסטו**.

וכן היה בתחילת התנוצצות הגאולה, שהגם שהתיבה עם משה רבינו לא היה נראה שבתיה יכולה להגיע אליה, מ"מ 'ותשלח את אמתה, וגילתה שיש לה יד' וכוח נוסף שחשבה שלא היה לה. וכל זה בא ללמד שאם האדם רוצה באמת הרי הוא יכול להשיג - ביסטו יודע קאנסטו. ולפי זה ילי"פ מה שאומרים בפיוט ובכח ויושע 'נושעים מְיָן קִצְרֵי', שבני ישראל נושעו מלהיות 'קצרי יד' - מה שסברו בהיותם במצרים שאין בכוחם ואינם מסוגלים להתעלות, ועתה נודע להם שהקב"ה נתן להם שם חזק - 'יירא ישראל את ה'יד', שהזכירו וגילו שהיכולת והכח בידם להתרומם.

(ליל שש"פ תשע"ו)

נדבת ידידנו

הרה"ח ר' **אהרן לב שליט"א**
לרגל הולדת בתו שתחי'
יוכה לגדולה לתורה לחופה ולמעש"ט
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

נדבת ידידנו הרבני הנגיד
הרה"ח ר' **אברהם אהרן מרגליות שליט"א**
לע"ז זקני הרה"צ
רבי **ישראל אריה ב"ר אפרים זלמן מרגליות**
אדמו"ר מפרימישלאן לונדון
נלב"ע כ"ד טבת תש"ד
ולרגל מלאות השבעה לפטירת אחיו
הרה"ח ר' **ישראל ארי' ב"ר אפרים זלמן מרגליות**
נלב"ע י"ג טבת תשפ"א

ברכת מזל טוב

לידידנו הרה"ח ר' **ישראל שכטר שליט"א מב"ב**
לרגל הולדת נכדתו
אצל בנו הרה"ח ר' **יצחק ברוך הי"ו**
אמאחלים משפחתו וידידיו

בעל תשובה מוכרה להתעלות

(ה). 'איזו היא מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זו קשת'. ופירש רש"י כי המושך בקשת נותן ידיו כנגד עיניו, דהיינו מול העורף. והנה 'עורף' הוא המדה שאמר משה רבינו ע"ה על בני ישראל 'כי עם קשה עורף הוא' (כי תשא לד, ט), ומקשים המפרשים אם זה חסרון מה ביקש שבעבור זאת 'יִלָּךְ נָא ה' בקרבנו'. אלא אדרבה, זה נאמר למעלייתא (ע"י שמו"ר מב, ט), וכלימוד זכות על כלל ישראל, רבונו של עולם, בני ישראל הם עם קשה עורף כנגד היצר הרע, מקיימים את החלטתם וקבלתם נחרצת, ודייקא בעבור זאת 'יִלָּךְ נָא ה' בקרבנו', כי מעם כזה יהיה נחת רוח להבורא ית"ש.

ונלמד מזה איך צריכה להיות המלחמה כנגד היצר, עם תוקף וכה, **לקבל דבר ולקיים אותו בכל מחיר ובכל מצב**, איזהו מלחמה שצריכה יד כנגד עורף - ה'קשה עורף' של הלוחם, לעמוד ולשמור את הקבלה שמקבלים. אמנם הקבלה אינה צריכה להיות קבלה גדולה, כמו לשבת וללמוד כל היום בלא לדבר אף מילה בטילה, או לעולם לא לחטוא, וכדומה משאר הדברים הקיצוניים, כי קבלה כזאת בדבר שלא לפי כוחו נועדה לכשלוך, כי לא יעמוד בה, אלא עדיף לקבל קבלה קטנה ומצומצמת בתבונה - לשער היטב כמה הוא יכול ומסוגל, אבל אותה קבלה לשמור ולאחוז בה, להחזיק בקבלה בצפרינו בכל העוז והתוקף ולא להרפות בשום אופן, **כי ככה מתרוממים מהבלאטע של עולם הזה וככה נהיים יהודים**.

(מתוך סיוטה ס"ג ויחי תשפ"א)

איאת בגמרא (מנחות כט): 'מפני מה נברא העולם הזה בה', מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא', דהיינו שרצון הבורא ית"ש וחז"ל המגלים לנו זאת, שנדע מהו העולם הזה באמת - לא כפי שהיצר הרע מנסה לצבוע לנו אותו בצבעים מושכים ושקריים, כי מי שחוטא ח"ו נופל בבור בלי תחתית, 'ומאי טעמא תליא כרעיה - דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, ופריך 'וליעייל בהך' - ולעיייליה לשוב בתשובה בהך פתח שיצא, ולמה לי פתח אחר בצד שני, ומשני 'לא מסתייעא מילתא, - משום דהבא ליטור בעי סיוע מפני יצר הרע **הלכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה**'. ויש להבין, אם אמנם אי אפשר לבעל תשובה להיכנס באותו פתח, אבל אמאי עשו את הפתח למעלה בסמוך לגג הה", והרי באו לסייע ולהקל מעליו שיוכל לשוב, והו"ל לעשות את הפתח סמוך לתחתית הרגל של הה", שיהיה קרוב אליו להיכנס בה.

התשובה היא, כי אם הבעל תשובה לא יתעלה, להגביה את עצמו טפח מעל גבי הקרקע, לא יעלה בידו לשוב בתשובה, כי הוא חייב את הקפיצה כלפי מעלה, להתעלות מעל הבלאטע. וכמ"ש על מה שאמר חז"ל (ברכות לד): 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', והיינו משום כי **בעל תשובה חייב להיות בחילא סג, להתאגף להתעלות ולהתרומם למעלה**. ויש לעשות כלי מההתעוררות, לקבל קבלות ולקיים אותם.

כתיב (ויחי מט, ח) 'יהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף איביך', ואיאת בגמרא (ע"ז

מילי דאורייתא

ואומרת שבת היום', וקשה למה שביקש תרתי מלאכות ראשונות שבל"ט מלאכות הזורע והחורש, שהשדה תצווח עליו [ובפשטו י"ל דנקט מלאכה קלה כלקיסה, דגם על זה תצווח]. ולדברי עיני העדה י"ל כי הנהו גם בהאי עלמא מוחין על חילול שבת במה שאין מצמיחין כלל או כפי הראוי [גם חורש דמתניתין תולדה דזורע, כמו שאמר בשבת עג:]].

אמאי לא נתקיימו הבנינים בפיתום ורעמסס

ובטעמא דמילתא שכל עבודתם נפל ונתמוסס, **במהרש"א** (סוטה שם ח"ג ד"ה פיתום שמה) מבאר כי היו בני ישראל עם רב ולא היה קץ למלאכתם עד שיצאו לאחר ארבע מאות שנה, ולכן היה ראשון ראשון מתרוסס או פי תהום בולעו, לקיים מאמר השם ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה, **ובבאר מים חיים** (פ"ר בשלח טו, ה) כתב הטעם משום שפרעה לא נצטרך לשום בנין לעצמו, רק נתכוון ליגוע ולהעביר לישראל בעבודה קשה, ועל כן היתה כוונתו לבנות לו בנין שאינו עומד כלל, רק שראשון ראשון נבלע בתהום בכדי שלא יהיה קץ וסוף לשיעבודו ולא יהיה ח"ו תקומה למפלתו, ועוד כי זה האיש העובד עבודה שיש לה קץ וקצבה מתנחם הוא לומר כי אנגרנו ואנוח מעבודתי, ובעבודה שאין לה סוף יחלש לב האדם מאוד בעבודתו בה אחרי שיודע שיהיה זה לעולם בלי סוף [ולדבריו אינו ענין סגולי אלא שבעי מצורת הבניה ומקומה, ודלא כמהרש"א, ונפק"מ למש"כ לעיל לדון אם היה במלאכתם איסור שבת].

ובמהר"ל (גבורות ה' פט"ו) ביאר משום שדברים שהם אינם ראויים להיות נמצאים, ונוטלים יותר מן הראוי אין להם קיום, והבנין אשר בנו ישראל לא היה ראוי להיות רק מפני שנגזר השעבוד על ישראל, אבל מצד עצמם אינם ראויים, ע"ש באורך.

ולכשתמצא לומר הרי כל מעשי עוה"ז ורוב עבודת האדם הוי מגזירת 'בעצבון תאכלנה', ואם כן אין להם קיום אמיתי, אף שלהיות האי עלמא - עלמא דשיקרא, אין גלוי אפסותם כמו שם במצרים שתיכף נתמוסס וכלה, והיה זה במכוון ללמד לבני ישראל אפסות עלמא דשיקרא.

כתיב (תהלים קל"ה, יט-כ) 'בית ישראל ברכו את ה' בית אהרן ברכו את ה', בית הלוי ברכו את ה' יראי ה' ברכו את ה', ומדקדקים דבכולם כתיב 'בית' מלבד אצל יראי ה', ואיאת בקדמונים שכולם חשיבותם תלוי בבית, אך של עולם, ואין צריכין לבית. ולהיפך יראת שמים הוא היסוד לבית, וזהו שכתוב בפרשה (א, כא) **'ויהי כי יראו המילדות וגו' ויעש להם בתים'**, כי ע"י היסוד של יראת שמים, יש קיום לבתים.

(ליל ש"ק פרשת שמות תשע"ז)

שבת ש"ב להרפ"מ נ"י בן הגרי"ר שליט"א

להביא לו לבנים פשוט דהוי צ"לג [ואף שאבנ"ז וחלק"י כתבו דלא חשיב קבלן לענין מה שדנו שם ע"ש, אבל לינדורנו פשוט דהוי קבלנות]. וא"כ אף למהר"ק אין בעבודת בני"ב במצרים פטור משום משאצ"ג.

אי הוי מלאכה המתקיימת

אמנם מטעם אחר י"ל שלא היה איסור במלאכת הבנין של בני ישראל במצרים, שהרי כל מה שבנו בפיתום ורעמסס נפל כמבואר בגמרא (סוטה יא), ואין איסור במלאכה שאינה מתקיימת (שבת כב:). אך י"ל דמה שהמלאכה אינה מתקיימת מחמת ענין סגולי אכתי שם מלאכה עליה.

וראיה לדבר, דאם אינה מתקיימת מחמת ענין סגולי לא מבטל שם מלאכה, דבספר **עיני העדה** [לבעל השבט מוסר (ח"ב שה"ש עה"פ שחורה אני ונאמה)] כתב 'קבלתי מעובדי אדמה שכל אילן שנזרע בשבת אינו מצליח אותה נטיעה', וזה משום שאותו מלאך שמכח על כל עשב ואומר לו גדל כמ"ש חז"ל (ב"ר י, ו), בכה"ג מכה שינבול ויעקר. ולכאורה קשה דהרי הנוטע בשבת חייב, ואמאי לא אמרינן דהוי מקלקל בעלמא [ואף למ"ש (בעברא דרשא ח"א ע"מ שפא בהערה בד' החת"ס שבת צב). דאיכא למילף מלאכת הוצאה מנשיאת הארון, הגם שהארון היה נושא את נושאו, ובפועל לא היה שם משא, כיון שבאופן הרגיל יש בפעולה זו משא. הכא שאני, דרק לענין הלימוד ממשכן י"ל כן, אבל כאן כל העושה הך מלאכה אין בו משא. ועוד דהתם במשכן סוף סוף הועילה פעולתו ולא ע"י נס, אך כאן נתקלקלה, וסוף סוף אין כאן מלאכה]. אלץ על כרחך צ"ל דענין סגולי שאינו בטבע אינו מבטל שם מלאכה.

אמנם יש לדחות, דהא דכתב עיני העדה דאינה מצליחה כוונתו כפי הראוי, אבל מעט צומח, ולכן לא חשיב מלוקל, אך חשיב להיכא דאינו מצליח כלל מטעם סגולי דאכתי חשיב מלוקל, ואם נאמר דמעט צומח, ניחא הא ד'הנוטע בשבת יַעֲקֹר' (גטין גג:), והרי לפי דברי עיני העדה ממילא לא יגיע לידי צמיחה, אלא על כרחך שצומח מעט [והנה אמרו חז"ל (מדרש תהלים עג) 'לעתיד לבוא אם אדם הולך ללקוט תאנה בשבת היא צווחת

ממלאכת המשכן, וכל מלאכת המשכן היה מחמת ציווי השי"ת', והוי משאצ"ג [אם נימא ששלאכת המשכן לפינן מהם שזרעו אחר שנצטו על איסורי שבת (ע"י אב"י המלכות, הרי נבפנש כל איש ישראל יש דרון לקיים דבר ה', וכדברי הרמב"ם הידועים (סו"פ מה"ל גירושין), ונחשב טפי כמו רצונו העצמי, ולא ידמי לכיבוד אב שביסודו הוא רצון של ב"ה, ודו"ק. וצ"ת במש"כ **בפני ההושע** (שבת כ). שהכונים שהעבירו בבית המוקד אש להתחמם, נחשב משאצ"ג, כי כל מטרותם רק לעבוד בבית המקדש יחפים. ע"ש. וצ"ת, דאטו המבעיר אש לחמם עצמו לפני או אחרי צאתו לחוץ, נחשב כא"צ לגופו של החימום משום שביביתו אינו צריך לכך, בע"י יומא דל: דסיד דחימום טבילת כה"ג הוי מלאכה מדאורייתא, וכן אמרו בה"ל שהעבירו אש לחממו אחר שהשלג הקפוא, נחשב מלאכה שבת (יומא לה:)].

עבודת בני ישראל במצרים

אי הוי מלאכה בשבת

'ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתום ואת רעמסס' (א, יא), איאת במדרש (שמו"ר א, כח) שמשנה רבינו ע"ה 'ראה שאין להם מנוחה, הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע איהו מת, ואלו עבדיך אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים, אמר לו לך ועשה להן כמו שתאמר, הלך משה ותקן להם את יום השבת לגוף, ועל זה תקנו לומר בתפלת שחרית בשבת 'ישמח משה במתנת חלקו' כמבואר **בטור** (א"ח סי' רפא), ולכן אמר להם מרע"ה מצות שבת 'ראו כי ה' נתן לכם את השבת' (שמות כ, כט), נתן לשון עבר, כי מיום היותכם במצרים כבר ניתן לכם השבת ליום מנוחה (ע"ש בבעלי התוס').

אי הוי מלאכה שאצ"ג

ויש מקום לעיין אם היה איסור שבת במלאכה של בני ישראל במצרים, דהנה **המהר"ק** (שורש קל) דן במי שעושה מלאכה בשבת מחמת אונס, שירא לנפשו שיהרגוהו או יכוהו ואין כוונתו כלל לגוף המלאכה, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, אמנם כל האחרונים הסכימו עמו, אבל **באגלי טל** (בהקדמה בהגה"ה) הביאו ונראה דסבירא ליה כן להלכה". והנה פשוט דכל עבודת בני ישראל במצרים היה באונס, ולמהר"ק הג"ל הוי משאצ"ג. וממה דמרע"ה פעל שיהיה להם מנוחה מעבודה, לכאורה משמע דעבודה כזו מלאכה איקרי, אמנם כמובן ראהי גמורה אין מכאן, דהעיקר היה ענין שביטה מקושי השעבוד וגם נתעסק בתורה אז כמ"ש במדרש (שמו"ר ה, יח), ואין הכוונה שביטה ממלאכות כבשבת ידיו, מ"מ זכר לדבר איכא.

והנה לפי מה שכתבו **האבני גזר** (ח"מ סי' נב סק"ח) **והחלקת יואב** (ח"מ סי' טו) שלבני ישראל במצרים לא היה דין כל פועל אלא של קבלן [שהיה לם אחד סכום ידוע מראש שכן וכך לבנים עליו להביא בכל יום וכדכתיב (ה, יח) 'ותוכן לבנים תתנו' וכמבואר במדרש (שמו"ר ה, יח) ע"ש], ובכה"ג אף שעשו העבודה באונס פרעה הוי מלאכה הצריכה לגופה. וכן בנידון המהר"ק אם השר כופה

א, וע"י בירושלמי (מגילה פ"ב ה"א ס"ט). דבשעת הגזירות שנכרים היו כופין את ישראל לשאת משאות בשבת, היו נשואין שנים ביחד, ופירש בקרבן העדה ופני משה כדי לתגבל מחיוב חטאת, והרי למהר"ק בכפיה בלאו הכי הוי דרבנן, ואולי יפרש שרצו שיהיו תרי דרבנן דקיל טפי. ויש שכתבו דאף פועל שעושה מרצונו מלאכה עבור בעה"ב הוי משאצ"ג, כיון שכל כוונתו רק כדי לקבל שכר, ולא ס"ל כך לרוב האחרונים, כי זו רק כוונתו הכללית, אך בפרטית מעשהו מכוון לעשות המלאכה לגופה. ויע"ז בעברא דרשא ח"ב ע"מ קדק בהערה. ולד' המהר"ק יש שדנו דשואבא מצווה לבנו לעשות מלאכה בשבת, כיון שהבן עושה את המלאכה רק מחמת ציווי האב, הוי משאצ"ג (ע"י בית יצחק המצויין שם בעברא דרשא). אך אם כן יש לכאורה לדון על כל מצוה, כמו הקרבת קרבנות בשבת ועוד, שהרי כל מה שעושים המלאכה הוא מחמת ציווי ה', והוא נידון כמשאצ"ג. ועוד יותר מזה, הרי כל ה"ל"ס מלאכות למדים

ברכת מול טוב לידיוני מחשבו הולמדי דבית מדרשו
הרה"ח **אברהם ל"ב שליט"א**
ולאביו הרה"ח **יעקב יוסף ל"ב שליט"א**
העומדים לימין בית מדרשו בכל עת
להוללת הבת-הנבדה ויכו לגדלה לתורה לחופה ולמעש
בברכת רבנו ולגדלתו ולתורתו
שלמה נחום שטרנבוש

נדבת ידידנו
ר' דוד צבי לפה הי"ו
דרגל הבר מצוה לבנו **יהונתן ג"ו**
יוכה לרוות נחת ממנו ומכל יוצ"ח

נדבת ידידנו
הרה"ר **יואב מרדך שליט"א**
ר"מ בשיבת פנח מנחם לעמלי תורה
דרגל תחלת תנחת תפילין לבנו **לוי יצחק ג"ו**
משפע מצוות תפילין ותמשך עליו
להיות לו חיים ארוכים ושפע קודש

בגאות דשא

הצדיק מוותר על עיניו ולבו לצערם של ישראל

'וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אכל' (ב, א), ואמר חז"ל (תנחומא יד) שנתגלה אליו ה' מתוך הסנה, הם נתונים בשעבוד ואף אני בסנה ממקום צר, לפיכך נתגלה אליו מתוך הסנה שכולו קוצים. ולאכאורה יש להבין הרי בשמים גלוי וידוע שהכל הוא טובות וחסדים, והרי ממנו ית' לא תצא הרעות, וא"כ מה שייד לומר עמו אנכי בצרה. אלא משום 'אתה סימן לבניך', ללמד שאם מנהיג רוצה להטיב לבני ישראל, **עליו להרגיש ולהיות משותף עם צרתן של בני**. וי"ל דמהאי טעמא הביא מרע"ה אף אשתו ובניו למצרים (ד, כ וע"י רש"י יתרו יב, ב), כדי להיות משותף בצערן של ישראל, וגם בני ביתו ישתתפו בפועל בשעבוד מצרים.

וכן פירש רש"י על הפסוק (ב, יא) **'ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם'** - 'נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם', וי"ל דעיניו ולבו היינו 'עיני העדה' (שלה טו, כד) שמאירים עיני העם (רש"י תענית כד), ולבם 'לב כל ישראל' (עי' רמב"ם פ"ג ממלכים ה"ו), ואם הצדיק מיצר ודואג בצערן של ישראל, מרוב שברון הלב נחסר לו בשמחה ובהשגות וברוחב הדעת הנזקקים לו כדי להשפיע עליהם כל מיני טובות ולייעץ ולהנהיג, והצדיק מוותר על כל זה לטובת בני ישראל להיות משותף בצערם. וכן **משה רבינו ע"ה יצא לראות את אחיו שסבלו במצרים, והקריב מכוחותיו ונתן 'עיניו ולבו' להיות מיצר עליהם**. כי רק כך יכול הצדיק לפעול להוציאם מגלותם. וזהו כל גדולתו של מנהיג ישראל אמיתי, כמ"ש חז"ל (ילקוט שמות רמז קס) 'מה היתה גדולתו שיצא אל אחיו, והנה כן הוא בכל צדיק וצדיק בכל הדורות, שצדיק החפץ לסייע לבני ישראל, בין ברוחניות ובין בגשמיות, עליו להשתתף ולהרגיש בצער של כל הבא לפניו, וליתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, ואז יכול לגאול אותם.

(ט"ז אדר א תשס"ה - עבד"ח ח"א עמי שפט)

כל פרטי העינויים בכוונה מיוחדת

'פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים' (א, טו), ובבעל הטורים 'העשוי' ב' במסורה, 'ואת העשוי לכם במצרים', ואידך 'כל הזהב העשוי למלאכה' (פקודי לה, כד). וטמון בדבריו סוד נפלא, כי הרי ב' הפסוקים הם מב' קצוות, העשוי במצרים הוא שיא השפלות השעבוד והגלות, וזהב העשוי למשכן, הוא הדבר הגדול ביותר, שהרי יום שהוקם המשכן חשוב כיום שנבראו בו שמים וארץ (מגילה י,). ועל דינרי הזהב המשכן עומד, ויש השראת השכינה בהאי עלמא, ובשניהם כתוב באותו לשון 'העשוי'.

ללמדנו שכמו שבמשכן היה הכל במדות מדוקדקות על פי ה', ומכוון לסודות ודברים נשגבים ונעלים [ואם על המקדש נאמר 'הכל בכתב מיד ה' השכיל', קדושת המשכן שהוא עוד יותר מקדושת המקדש, בוודאי הכל מיד ה'], שהרי המשכן נגזר וקיים לעולמי עולמים [כמ"ש חז"ל (יומא עב. סוכה מה): שהקריש עומדים לעולם ולעולמי עולמים], משום שכוחו נצחי ונשאר לעולם. ולפעמים יכול אדם לטעות בצערו כאילו השי"ת התרחק מעמו ועזבו, וההשגחה בעת הגלות הוא רק בגדר מציץ מן החרקים, אבל המסורה באה ללמדנו, שכל העשוי לו לאדם, **כל פרט של צער ונעמנו נפש הוא בחשבון מדוקדק**, וכמו החשיבות הגדולה ביותר במשכן דהיינו הזהב העשוי במלאכת המשכן - כל פרט מכוון ומדוקדק על פי ה', כן הוא הדבר במצרים, בעומק היסורים והגלות, כל צער וכל שעבוד, כל ילד ישראל שהכניסו המצרים בין החומר ולבנים (עי' רש"י כי תשא לב, ד ורש"י סנהדרין קא: ד"ה נתמכר), וכל נגישת נוגש העשוי לכם בגלות מצרים, הכל נמדד מאת ה' באופן מדויק, לפי השליחות והתפקיד של כל אחד ואחד, **הכל לפי התוכנית**, כי יד ה' עושה את הכל [וע"י שפת אמת (שבחי' תרנ"ד) 'כל פרטי העינויים וקושי העבודה ה"י הכל בסדר מיוחד. וע"י אמרו חז"ל בכל מדה שמועד לך הוי מודה לו במאוד מאוד כמ"ש בכל מאורך שהקבי"ה הוא היודע לסדר לכל דור סדר הטוב לו יותר מכל הסדרים. והכל בחסד כמ"ש הנוהג בחסדו כל דור]'. (ע"ה אייר תש"פ)

המופת של הדם נגע בנפשם

'והיה אם לא יאמינו גם לשתי האותות האלה ולא ישמעון לקולך ולקחת ממימי היאר ושפכת היבשה והיו המים אשר תקח מן היאור והיו לדם ביבשת' (ד, טו), והקשו המפרשים מה עדיפות יש לאות הג' שאחר שיראו אותו ודאי יאמינו אף אם בב' הראשונים לא האמינו.

וי"ל דב' המופתים הראשונים לא היו אלא מעשה מופת בעלמא, ע"י שאמר **הרבי רבי בונם ז"ע** שיכול לעשות שהרפסודות השטות על ה'וויסעל' ישוטו כנגד הזרם, וכולם יתפעלו מהמופת אבל לא יאמינו שום בעל תשובה. אבל המופת האחרון היה בבחינת 'תחת עזרה מבמין', שהיה **בדבר הנגע מזה הנפש שלהם**, שהפך את מימי היאור **שזהו כל חיותם**, שהרי במצרים לא ידע גשם וכל חיותם היה ממימי הנילוס, על כן זיעזע אותם, והתעוררו לצאת מתחת סבלות מצרים, ולשוב ולהתקרב אל ה'. וזהו המכוון במה שהמופת האחרון של הדם לא חזר לקדמותו, להורות לדורות הבאים שכן הדבר לתמיד, בכל הגלויות, לא להתפעל ממופתים בעלמא, אלא להתעורר התעוררות אמיתית בפנימיות הלב.

(פר' שמות תשס"ט שבת ש"ב להרא"ל נ"י בן הגר"ד שליט"א - עבד"ח ח"א עמי כ)

התפלה לה' קודם ועיקר להשתדלות

'ויאמר משה וגו' כבד פה וכבד לשון אנכי' (ד, י), ואמר לו הקב"ה **'מי שם פה לאדם או מי ישום אדם או חרש או פקח או עור הלא אנכי ה'** (שם, יא), ונתקשו המפרשים מהי הכפילות 'מי שם פה לאדם' וחוזר ואומר 'מי ישום' וגו', וגם למה פתח הכתוב בלשון עבר 'מי שם' וסיים בלשון עתיד 'מי ישום'. **ובתרגום יונתן** פירש **'מאן הוא דשוי ממלל פומא בפום אדם קדמאי'**, ולפי זה תחילת הפסוק קאי על בריאת כח הדיבור הכללי, ועל כן כתיב בלשון עבר, וסוף הפסוק על אנשים פרטיים, ועל כן כתיב בלשון עתיד.

ויש להעמיק בכוונתו ע"פ מ"ש רש"י מחז"ל על הפסוק (בראשית ב, ה) 'כי לא המטיר ה' אלקים ואדם אין לעבוד את האדמה' - 'מה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתו של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו, ונמצא כי מיד בבריאת האדם היתה התפלה ליסוד וקיום הבריאה. וזו התשובה למרע"ה, דאין חסדו מה דהוי על שפתיים, שהרי לאיזה צורך ניתן כח הדיבור לאדם קדמא - לתפלה, ולתפלה אישיות אין מפריע כלל מה שהוא כבד פה וכבד לשון, **שהעיקר הוא כוונת הלב**. ואח"כ הוסיף לומר שגם ההשתדלות שנצטווה לעשות אצל פרעה גם זה יעלה בידו, כי מי ישום וגו'. אבל העיקר הוא התפלה אל ה' שלפני ההשתדלות, לחיות עם אמונה חושית, שהכל אך ורק ביד הבורא ית"ש.

(ליל שש"פ תשע"ד)

שובבי"ם

השיבנו אבינו לתורתך (א)

התשובה העיקרית הוא עסק התורה בדחילו ורחימו **שעל ידה זוכה לתשובה עלאה**, ועל זה אנו אומרים בתפלתנו השיבנו אבינו לתורתך, כי הרחוק מהתורה רחוק מהקדוש ברוך הוא, ואין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, ולכן עיקר התשובה בעוסק בתורה.

(ראשית חכמה שער התשובה פ"ב אות כד, ע"ש שמבאר כן ד' הוזה"ק נשא קכג.)

בעסק התורה זוכה לנשמה

וכן פירש הרשב"י ע"ה (זוה"ק בראשית יב): פקודא למלעי באורייתא שעל ידי עסק התורה זוכה האדם אל הנשמה, זה לשונו, פקודא חמישאה וכו', למלעי באורייתא ולאשתדלא בה, ע"ש כל הענין. הרי בפירוש שזכית הנשמה הקדושה, ואפילו הרוח, הכל הוא על ידי עסק התורה. וביאר בעסק התורה התנאים שצריך מי שרוצה לזכות אל הנשמה, חד אומרו: **למלעי באורייתא ולאשתדלא בה**, וכפל לשונו באומרו: **ולאשתדלא בה**, לרמוז **שצריך שישתדל בה להשיגה בתוכיותה בעומק הדבר שהוא עוסק בו**, אפילו בהלכה, כמו שנאמר (משלי ב, ד) אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה. ואל זה כוונו רבותינו ז"ל באומרם ליגרים אינשי והדר ליטחון, דכתיב (תהלים קיט, כ) גרסה נפשי וגו'.

(ראשית חכמה שער הקדושה פ"ד אות כח-כט)

התיקון דייקא בלימוד בעיין

תיקון הברית תלוי ביותר בלימוד התורה, וביותר בלימוד התורה **בעיין**, עפ"י מה ששמעתי מאדמו"ר זצ"ל **[הרבי מקאצק ז"ע]** בפ"י דברי זוה"ק (נח סב. ויחי ריט): על חטא שאינו מועיל תשובה, משום שתשובה הוא מלב דכתיב (ישעיה ו, י) ולבבו יבין ושב וגו', ולכן כשהפגם הוא במוח, הרי הקלקול למעלה ממקום התיקון, וכן מצאתי בספר **זרע קודש** [למהר"ר' משה בן הר"ר מנחם זצ"ל בעל ויקהל משה - י"ל שנת תנ"ו, בפתחיה (ודב"ק הובא בספה"ק אור הגנוז להרה"ק מאניפולא זי"ע פ"י כי תבא)], ועל כן עיון הלכה שהוא במוח, וכל שכן מי שמחדש חדושים הרי התיקון ג"כ במוח.

ובזוה"ק (בראשית כו) דבגלותא בתראה אתקיים בהו', **וימררו את חייהם בעבודה קשה** - בקושיא, **'בחומר'** - בקל וחומר, **ובלבנים** - בלבון הלכתא, **'ובכל עבודה בשדה'** - דא ברייתא, **'את כל עבודתם'** וגו' - דא משנה, דאם תייבין בתיובתא, אתמר בהון (בשלח טו, כה) 'ויורהו ה' עץ' ודא עץ חיים, וביה 'וימתקו המים'. הרי דכמו שהיה התיקון במצרים מהפגמים כידוע, ע"י שעבוד ועבודה גופנית, כמו כן נעשה התיקון ע"י **יגיעה ועיון בלימוד התורה**, והטעם כנ"ל מפני שהתיקון הוא במוח.

(אגלי טל בהקדמה)

[הרה"ק מגארליץ זי"ע בהסכמתו להדפסת הספר זרע קודש שננת תרמ"א, כתב 'ולי נפל ספר הזה בגורל מעזבון אאמור' רבן של ישראל מין מו"ה חיים הלבברטס אב"ד דק"ק סאנץ ז"ל, ומאוד מאוד היה חביב בעיניו ההטורים].

חילא סגי - שכולל כל הרמ"ח

מבואר בזוה"ק (נח סב.) דכל העוונות של האדם תלוין בתשובה, חוץ מחטא הידוע הנקרא רע, וכתבי (תהלים ה) לא יגורך רע, בר תשובה סגי. **ובהקדמת אגלי טל בשם זרע קודש** משום דתשובה היא מלב, על כן אין אפשר שתועיל לחטא שפגם במוח, עכ"ד. ויש להבין אי"כ למה תועיל בתשובה סגי. ויש לומר דפירוש תשובה סגי, היינו שיכלול כל רמ"ח האיברים שבאדם והשכל והמוח בכלל, וכענין אמרם ז"ל (ר"ה יח.) בבני עלי שאינו מתכפר בזבח ובמנחה אבל מתכפר הוא בתורה שהיא בשכל.

ויש לומר דהיינו הך **שכתב האריז"ל דעיקר תשובה הוא עסק התורה**, ולשון עסק התורה בודאי **הפירוש העיון שהוא שקיל וטרי בתורה כל איש לפי יכולתו**, והוא נוגע בשכל, ולא התמדת הקריאה ולימוד בלבד, ואפילו מי שאין ביכולתו לחדש חידושים דאורייתא נמי צריך עכ"פ לייגע את מוחו להבין בשכלו היטב עד שיחקקו דברי תורה, ויקבלם בשכלו כל איש לפי הבנתו ודעתו, וטוב מעט בכוונה מהרבות שלא בכוונה.

(שם משמואל ויגש תר"פ עמי' ש"ב ד"ה ועוד)

ובזה אצא ואשבח להגומל חייבים טובות שזכני לברר וללבן ביאור מלאכת מלבן, והוא **יטהר וילבן נפשותינו מכל לכלוך וטומאה על ידי שריה במי הדעת**. ויזכנו לשוב בתשובה שלימה לפניו, ונזכה לטהר את גופינו כתנות עור בכסוסים, כמאמר הינוקא [בזוה"ק (שלה קסח)]. האי גופא דלא סליק ביה הנרא דנשמא מבטשין ליה, ויסיר מאתנו האי משכא דחויא, כן יהי רצון אמן.

(אבני נור או"ח סוסי" קסט)

חשיבות בני ישראל שלא יבטלו בין המצרים

בס"ד, שמות תשע"ו.

בפתח חומש הגלות כתיב ואלה שמות בני ישראל, כי דבר חשוב שיש לו שם מיוחד אין בטל, ועל כן זו הכנה לגלות [ועדש"כ **החידושי הרי"מ זי"ע** על הציווי למנות ישראל], שלא יבטלו בין הנכרים, וכמ"ש בהגש"פ שהיו ישראל מצוינים שם, ולא שינו שמם לשונם ולבושם, כי נחלקו אם בחר שמא או בחר טעמא (ע"ז יט, יט), וישמא' הוא חיצוניות וטעמא הוא פנימי יותר, וכן הלשון פנימית רוח ממללא, והבגד והשם חיצוניים.

ידידך דו"ש

ומקווה שאין נפילה ברוח והנך מוצא בעצמך כח ושמחה נוכח קשיי עוה"ז

שאל

מכתבים למערכת

מכתב ממורנו הגאון רבי דניאל חיים שליט"א ראש ישיבת פני מנחם לעמלי תורה

טעם דבהרמת יד על חברו כבר נקרא רשע
בה"י, ג' לסדר ותרא אותו כי טוב הוא, טבת תשפ"א

הולך את חכמים יחכם, כבוד חכמים וסופרים עורכי גליון בנאות דש"א, תחזקנה ידיכם ויהי ה' עמכם להרים קרנה של תורה ועמליה, להגדיל תורה ולהאדירה.

ועתה על של עתה באתי, מי יתנני כירחי קדם בהלו נרו עלי ראשי, עת ישבנו בצילו הגדול של **אדוני אבי מרן הפני מנחם זצלה"ה**, ואזכור בערגה מעשה שהי' לפני כ"ה שנה כה היה, **בש"פ ש' שמות תשנ"ז**, ונר אלקים טרם יכבה, השתעשע בד"ת כדרכו בקודש, בצפרא דשבתא בסעודת שבת, והדברים נסבו אודות קושיית **אבי אבא מרן אדמו"ר האמרי אמת זצלה"ה** בהא דדרשו בגמ' (סנהדרין נח): 'ויאמר לרשע למה תכה רעך' - מכאן שכל המרים יד על חברו נקרא רשע, ודייק האמרי אמת הלא בישראל אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה (קדושין לט). והריבה **אזול"ל** לפלפל בזה, אי דמיא לעקימת שפתיו שנחשבת למעשה (ב"מ צ:) [ושם זה בעצם העבירה, לא רק הכנה לעבירה], ומאידיך דמיא למבטית את חברו שחייב בדניי שמים (ב"ק נו. וע"י מאירי שם דחייב בדניי שמים נקרא רשע ופסול לעדות), ואולי דמיא לרודף ובא במחחרת (סנהדרין עב), הגם שכאן רק מבקש להכותו. נענה אז **אחי ורא"ש רבינו שליט"א** ודן קדם אבינו ברחמי ובדחילו, די"ל ע"פ מ"ש שם בגמ' (סנהדרין נח): כל הסוטר לועז של ישראל כאילו סוטר לועז של שכניה, וא"כ יש בזה משום גדר ע"ז, ובהא קי"ל (קדושין שם) דנתפס על המחשבה כמעשה. וקלס"י **אזול"ל** למאד.

והנני בזה להעתיק מה שרשם **אזול"ל** אחר השבת, כדרכו בקודש, במדור מיוחד אשר פוי יקבנו בשם "מילי דאורייתא", וז"ל: **ורבי שאול שיחי' בני תי' דאי' שם כל הסוטר לועז של חברו כאילו סוטר לועז של שכניה, א"ש דהוי כמחשבת ע"ז, ודפח"ח**. עכ"ל בכתי"ק.

ואסיים בברכה שתצלח מלאכת שמים בידיכם, להאדיר העסק בדברי תורה לנח"ר לאבינו שבשמים. ביקרא דאורייתא ודרבנן

דניאל חיים אלתר

מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד

בס"ד, בגליון לו (ויחי תשפ"א ע"ב) די"ק על הפסוק (ירמיה לא, יט) 'מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד', דה"ל להקדים זכירה לדיבור, ותי' לפי התרגום דקאי על העוסק בתורה, שהקב"ה זכרו. עכ"ד.

וראו להוסיף, דכן מפורש שם גם ברש"י בשם המדרש (ויקרא רבה) בפירושו דסיפא דקרא, דדריש מדי דברי כו' מלשון ד' דיבורי שנתייבו, שלמדתו תורת, לרחם עליו. ועוד מפורש כן במדרש (בראשית ובה ריש פס"ג) מי שיש לו בן ידע בתורה אביו מתמלא עליו רחמים, ואף אביו שבשמים מתמלא עליו רחמים, שנאמר אם חכם בני ישמח לבי גם אני. וראוי לציין לפירוש של הרה"ק ר' משה מקוברין זי"ע, דאם האדם בשעת לימודו זוכר את הקב"ה [שאת תורתו הוא לומד ומתדבק עמו בבחינת שכניה

להבין שמועות

בהוכחת השפ"א

דע"י לשה"ר מאבדים כל הזכותים

ברש"י (ב, יד) **אכן נודע הדבר**, שבשביל לשון הרע הם בגלות. ואחר כך בפסוק (ג, יא) **וכי אוציא** - מה זכות יש לישראל כו'. להודיע איך שמאבדין ח"ו כל הזכותים על ידי לשון הרע, מה שמתחילה תמה למה נשתנו בני ישראל מכלם להיות בגלות, ואחר כך אמר מה זכות כו'. והתיקון על ידי התורה כמ"ש (ג, יב) 'בהוציאך את העם' כו', כי הכל תלוי בדיבור של האדם, כמ"ש (משלי יח, כא) 'מות וחיים ביד לשון'. (שפת אמת תרמ"א)

ויש להתבונן בדבה"ק של השפ"א:

א. השפ"א מדייק מהא דאמר מרע"ה 'וכי אוציא וגו', שפירשו בו חז"ל (שמו"ר ג, ד) 'מה זכות יש בידם שאוכל להוציאם', דמשמע שלא היה להם שום **זכות**, אמנם ברש"י הלשון **מה זכו** ישראל שיצאם להם נס', ויל"פ שאין להם זכות גדול שעבורו יזכו לנס, ולכאורה אפשר לפרש כן גם במדרש, ולפ"ז אין הכרח שאבדו כל הזכותים.

ב. ההוכחה שאבדו כל הזכותים הוא מהא דבתחלה תמה למה נשתנו בני ישראל מכלם, ולמד השפ"א שבע"כ כשתמה היה להם זכותים. והדברים צ"ת, דברש"י כתב: 'הייתי תמה עליו, **מה חטאו** ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך' [וכעת נודע שיש להם חטא דלשה"ר, ועבור זה הם נענשים בעבודת פרך, אבל עבור חוסר זכותם לא עלה בדעתו שינעשו, כי לא ענשנין על ביטול עשה, והא דמנחות מד. מסתמא הוא די"קא לאחר מתן תורה]. ואם כן, מי ימר שהיה להם זכותם, ולהוכיח שנאבדו ע"י לשה"ר [ואם די"ל מסבא שהיה להם זכותם, אמנם הנידון הוא על הוכחת השפ"א מזה שבתחלה תמה], אלא שאחרי שידע סיבת הגלות, וידע שעדיין לא הגיעו לתיקונם [וכאשר לא נשלם באמת זמנה], אלא שהזכות תולה [וכעין סוטה כב:], ועל זה שאל 'מה זכות יש בידם'.

[וכמובן שילח"ע עוד, שהרי הגלות היה עבור גזירת ברית בין הבתרים. ועוד, וכי בשביל לשה"ר לא אחד על כל העדה יקצוף, וכבר מבואר בשפ"א תרל"ב הנ"ל ועוד ספרים, ולפ"ז ליכא יסוד כלל דנאבדו הזכותם, אך התורה כפטיש יפוצץ סלע, ולא באנו להעיר באופן אחר מהשפ"א כאן, אל באנו לברר דבה"ק בדיבור זה].

ג. במה שכתב השפ"א: 'להודיע איך שמאבדין ח"ו כל הזכותים על ידי לשון הרע! והדברים צ"ב, מה הפירוש שמאבדין כל הזכותם, האם לא יקבל שכר עליהם [ויקשה ממה שאמר חז"ל (ספרי ע"פ ברכה לו, ג) 'יחי ראונו] אין מחליפין לא זכות לחובה ולא חובה לזכות אלא נותנים שכר על המצוות ועונשים על העבירות (וע"י פיה"מ אבות פ"ד מ"ב ולא מקחו שוחד וברש"י ומדרש שמואל שם)]. או כוונתו, שעד שלא יתקן עון ופגם לשה"ר אינו יכול ליהנות מהזכותם, ולכן לא הועיל הזכותם שבעבורם יהיו ראויים לנס, כיון שעדיין לא תיקנו חטא דלשה"ר.

ד. והנה כבר נודע שכיסוד זה מבואר בחובות הלבבות (שער הכניעה פרק ז) 'ואמר אחד מן החסידים, הרבה בני אדם יבואו ליום החשבון, וכשמאבדים להם מעשיהם, ימצאו בספר זכיותם זכיות שלא עשו אותן, ויאמרו: לא עשינו אותן, ויאמר להם: עשה אותן אשר דיבר בכס וסיפר בגנותכם. וכן כשיחסר מספר זכיות המספרים בגנותם, יבקשו אותם בעת ההיא, ויאמר להם: **אבדו מכם בעת שדברתם בפלוגי ופלוני**. והשפ"א לא כתב שעובר למי שדברו עליו, גם יל חידוש בשפ"א שכתב שמאבדין **כל** הזכותם, וזה אינו מבואר להדיא בדברי החובות'.

ועוד ילח"ע ע"ד הצעות קצת, שלפי מש"כ בחובות"ל שהזכויות עוברים לזה שמדברים עליו, והרי מסתמא הדלטוריא היה על אחיהם בני ישראל [כי לדבר על המצרים, אף אם נימא שאסור, לא מסתברא שמאבדים הזכויות], א"כ נמצא, **שכל המצוות נשארו בתוך כלל ישראל**, וכשדנים להוציא את הכלל ממצרים שפיר היה להם הזכויות [וכמובן שאם נאמר שצריך זכות גדול עבור לזכות לנס וכנ"ל [באות א], י"ל שזכויות שזכו מאחריהם אינו בכלל זה]. ומש"כ באות זה לאחרון נכתב לפטופטי דאורייתא טבין. [והיותר צריך ביאור הוא משי"כ באות השני].

משולחן המערכת

ההפצה בבתי המדרש בארה"ב
לכבוד המחברים
הרה"ח ר' **שמואל שחורי שליט"א**
הרה"ח ר' **משה בורזיקובסקי שליט"א**
לרגל השמחה השרויה במעונם באירוסים בנם שיחיו
יזכו לבנות בית נאמן בישראל ולראות דורות ישרים מבורכים
גדת ידידיהם

נתרם לרגל התחלת הנחת תפילין
להבחר **מנחם מנדל דו"לדוב** ני"ו
בן ידידנו הרה"ח ר' **שלמה דו"לדוב שליט"א**
יזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח
נדבת משפחתו